

**BOSHLANG‘ICH SINIF IQTIDORLI O‘QUVCHILARNI O‘QITISHDA
“YORDAMCHI MASALALAR TIZIMI” USULI****Soliyev Ilxomjon Sobirovich***FarDU, Pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent***Abdusattorova Mohidil Sahobiddin qizi***Farg‘ona davlat universiteti I-kurs talabasi**mohidilabdusattorova03@gmail.com*

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang‘ich sinfning iqtidorli o‘quvchilari bilan ishlashda murakkab masalalarni yechish ko‘nikmasini shakllantirish masalalari yoritilgan. Asosiy e‘tibor “Yordamchi masalalar tizimi” metodiga qaratilgan bo‘lib, u orqali o‘quvchining mustaqil fikrlash doirasini kengaytirish va murakkab muammolarni oddiy qismlarga ajratish orqali yechish yo‘llari tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: iqtidorli o‘quvchilar, boshlang‘ich ta‘lim, yordamchi masalalar, metodika, tafakkur rivoji, individual yondashuv, didaktik yondashuv, kreativ fikrlash, analiz, sintez.

Iqtidorli o‘quvchilar — bu oddiy o‘quvchilarga qaraganda tezroq o‘rganadigan, mustaqil fikrlay oladigan va murakkab topshiriqlarni bajarishga qiziqadigan bolalardir. Ular ko‘pincha savollar beradi, yangilikka intiladi va darsda faol bo‘ladi. Shuning uchun ularni alohida usullar bilan o‘qitish kerak. “Yordamchi masalalar tizimi” usulining mazmuni bu usulda asosiy murakkab masalani yechishdan oldin kichik-kichik yordamchi masalalar beriladi. Bu yordamchi masalalar o‘quvchini asta-sekin asosiy yechimga olib boradi. Ya‘ni o‘quvchi darhol qiyin masalaga duch kelmaydi, balki bosqichma-bosqich fikrlashni o‘rganadi. Usulning afzalliklari “Yordamchi masalalar tizimi” usuli bir nechta foydali tomonlarga ega. O‘quvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantiradi. Murakkab masalalarni oson tushunishga yordam beradi. Mustaqil ishlash ko‘nikmasini oshiradi. O‘quvchining o‘ziga bo‘lgan ishonchini kuchaytiradi. Ayniqsa iqtidorli o‘quvchilar uchun bu usul juda samarali hisoblanadi. O‘qituvchi darsda avval oddiy savollar beradi, keyin esa asta-sekin murakkabroq masalalarga o‘tadi.

Masalan: Keyin unga o‘xshash, lekin biroz qiyinroq masala. Shu tarzda o‘quvchi o‘zi sezmaganda holda murakkablikka tayyorlanadi. Boshlang‘ich ta‘lim jarayonida iqtidorli o‘quvchilar bilan ishlash alohida yondashuvni talab qiladi. Chunki bunday o‘quvchilar oddiy topshiriqlardan tez zerikib qolishi va murakkabroq, mantiqiy fikrlashni talab etuvchi vazifalarga ehtiyoj sezishi bilan ajralib turadi. Shu sababli o‘qituvchi ularning intellektual salohiyatini to‘liq ro‘yobga chiqarish uchun maxsus metodlardan foydalanishi zarur. Iqtidorli

o‘quvchilarni o‘qitishda asosiy maqsad — ularning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, muammolarni turli usullar bilan hal qilishga o‘rgatishdir. Bu jarayonda “Yordamchi masalalar tizimi” metodi samarali vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Ushbu metod murakkab masalani bir nechta sodda bosqichlarga ajratib yechishni nazarda tutadi. “Yordamchi masalalar tizimi” metodining mohiyati shundaki, o‘quvchi murakkab masalaga duch kelganda, uni darhol yechishga urinmaydi, balki unga yaqin, sodda va tushunarli masalalarni yechish orqali asosiy yechimga yaqinlashadi. Bu esa o‘quvchining mantiqiy tafakkurini izchil rivojlantirishga xizmat qiladi. Mazkur metod o‘quvchilarda analiz va sintez ko‘nikmalarini shakllantiradi. Ya’ni ular muammoni qismlarga ajratish (analiz) va keyin ularni birlashtirish (sintez) orqali yakuniy natijaga erishishni o‘rganadilar. Bu jarayon esa ularning umumiy intellektual rivojiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Yordamchi masalalar tizimi orqali o‘quvchilar murakkab matematik masalalarni qo‘rqmasdan qabul qilishni bosh laydilar. Chunki ular har qanday qiyin topshiriqni kichik, boshqariladigan bosqichlarga ajratish mumkinligini anglaydilar. Bu esa ularda o‘ziga ishonch hissini oshiradi. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun bu metodni qo‘llashda o‘qituvchi muhim rol o‘ynaydi. O‘qituvchi yordamchi masalalarni to‘g‘ri tanlashi, ularning ketma-ketligini mantiqiy asosda tuzishi va o‘quvchini mustaqil xulosa chiqarishga yo‘naltirishi lozim.

Individual yondashuv bu metodning ajralmas qismi hisoblanadi. Har bir iqtidorli o‘quvchining fikrlash tezligi va uslubi turlicha bo‘lgani uchun, yordamchi masalalar ham ularning individual xususiyatlariga moslab tanlanishi kerak. Bu esa ta’lim samaradorligini oshiradi. Didaktik nuqtai nazardan, yordamchi masalalar tizimi o‘quv jarayonini bosqichma-bosqich murakkablashtirish imkonini beradi. Bu orqali o‘quvchilar oddiydan murakkabga tamoyili asosida bilimlarini mustahkamlab boradilar. Natijada bilimlar tizimli va barqaror shakllanadi. Mazkur metod kreativ fikrlashni rivojlantirishda ham muhim ahamiyatga ega. O‘quvchilar yordamchi masalalarni yechish jarayonida turli yondashuvlarni sinab ko‘radilar, yangi usullarni kashf etadilar va noodatiy yechimlarga erishadilar. Shuningdek, yordamchi masalalar tizimi o‘quvchilarning muammoni ko‘ra olish va uni to‘g‘ri tushunish qobiliyatini rivojlantiradi. Bu esa kelajakda ularning nafaqat matematikada, balki boshqa fanlarda ham muvaffaqiyatli bo‘lishiga zamin yaratadi. Amaliyot shuni ko‘rsatadiki, ushbu metoddan muntazam foydalanish o‘quvchilarning bilim darajasini sezilarli darajada oshiradi. Ayniqsa, iqtidorli o‘quvchilar murakkab topshiriqlarni tezroq va samaraliroq yecha boshlaydilar. Natijada, yordamchi masalalar tizimi boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining tafakkurini rivojlantirish, ularning mustaqil ishlash ko‘nikmalarini shakllantirish va iqtidorini yuzaga chiqarishda muhim metodik vosita sifatida xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, “Yordamchi masalalar tizimi” metodi boshlang‘ich sinf iqtidorli o‘quvchilarini o‘qitishda samarali yondashuvlardan biridir. Ushbu metod orqali

o‘quvchilarda mantiqiy, kreativ va mustaqil fikrlash ko‘nikmalari shakllanadi. Shu bilan birga, murakkab masalalarni bosqichma-bosqich yechish orqali ularning bilimlari mustahkamlanadi va o‘ziga bo‘lgan ishonchi ortadi. Mazkur metodni ta‘lim jarayoniga keng joriy etish iqtidorli o‘quvchilarni yanada rivojlantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I.A. Yuksak ma‘naviyat — yengilmas kuch. — Toshkent: Ma‘naviyat, 2008.
2. Davletshin M.G. Umumiy pedagogika. — Toshkent: O‘qituvchi, 2007.
3. Qosimova K., Karimova V. Boshlang‘ich ta‘lim metodikasi. — Toshkent: Fan, 2010.
4. Yo‘ldoshev J.G., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. — Toshkent: O‘qituvchi, 2004.
5. Ziyomuhamedov B., Tojiev M. Pedagogik mahorat. — Toshkent: Istiqlol, 2009.